

SCHRIFTELIJKE VRAAG

nr. 775

van **CARMEN RYHEUL**

datum: 26 augustus 2020

aan **HILDE CREVITS**

VICEMINISTER-PRESIDENT VAN DE VLAAMSE REGERING, VLAAMS MINISTER VAN ECONOMIE, INNOVATIE, WERK, SOCIALE ECONOMIE EN LANDBOUW

Bodemerosie op landbouwgronden - Stand van zaken

Het probleem van wind- en watererosie en de negatieve gevolgen ervan op de bodem in Vlaanderen kwam de laatste maanden reeds uitvoerig aan bod in de commissies Leefmilieu en Landbouw van het Vlaams Parlement, alsook in een aantal schriftelijke vragen. Zowel de minister van Omgeving, als de minister van Landbouw erkenden de ernst van dit probleem en beloofden beiden alles in het werk te stellen om zo snel mogelijk tot duurzame oplossingen te komen.

Op 25 augustus 2020 heeft Statistiek Vlaanderen de meest recente statistieken inzake erosierisico in Vlaanderen gepubliceerd. Van de 145.000 hectare (ha) landbouwgrond in Vlaanderen die een potentieel risico loopt op bodemerosie door afstromend water, had in 2019 nog steeds maar liefst 38.117 ha een erosierisico hoger dan 10 ton per hectare per jaar. Daarvan liep 4677 ha zelfs een acuut risico op bodemverlies door watererosie (= bodemerosie-risicoklasse >25 ton bodemverlies per ha per jaar).

Statistiek Vlaanderen wijst er op dat op percelen met een hoog erosierisico nog steeds gewassen worden geteeld en teelttechnieken toegepast die niet aangepast zijn aan de draagkracht van de bodem. Deze combinatie zorgt niet alleen voor blijvende bodemschade, maar kan ook modderstromen en het dichtslibben van waterlopen veroorzaken. Nog volgens de gegevens van Statistiek Vlaanderen werd in 2019 niet minder dan 57% van de oppervlakte in de hoogste bodemerosie-risicoklasse (>25 ton bodemverlies per ha per jaar) ingenomen door maïs. Ajuin neemt het tweede grootste areaal (10%) in deze erosieklasse in, gevolgd door aardappels (6%), bieten (5%) en wintergraan (5%). Ook in de tweede hoogste bodemerosie-risicoklasse (= 20-25 ton bodemverlies per hectare per jaar) bestaat het grootste areaal uit maïs.

In 2016 verstrengden de verplichte erosiebestrijdingsmaatregelen voor landbouwers. In de twee hoogste bodemerosie-risicoklassen had dit volgens Statistiek Vlaanderen tot gevolg dat het aantal ha landbouwgrond binnen voormelde klassen dat jaar plots quasi halveerde. Verontrustend is echter dat deze daling zich tussen 2016 en 2019 in deze twee hoogste bodemerosie-risicoklassen niet noemenswaardig heeft voortgezet, waardoor in Vlaanderen nog steeds een aanzienlijk aantal ha landbouwgrond geconfronteerd wordt met een zeer hoog bodemerosierisico. Uit de gegevens van Statistiek Vlaanderen blijkt bovendien dat bovenvermelde maatregelen tot op heden geen enkele zichtbare impact hebben gehad op de landbouwgronden die zich in de twee laagste bodemerosie-risicoklassen (= 10 tot 15 ton & 15 tot 20 ton bodemverlies per hectare per jaar) bevinden;

het aantal ha landbouwgrond in deze twee laagste risicoklassen blijft sinds 2008 quasi onveranderd hetzelfde.

1. Volgens Statistiek Vlaanderen behoort ongeveer 35.000 ha landbouwgrond sinds 2008 onveranderd tot de twee laagste bodemerosie-risicoklassen (= 10 tot 15 ton & 15 tot 20 ton bodemverlies per ha per jaar).
 - a) Hoe verklaart de minister het feit dat alle bodemerosie-bestrijdingsmaatregelen die in het verleden reeds door de Vlaamse Regering werden uitgevaardigd geen enkele impact lijken te hebben op de oppervlakte landbouwgrond die tot deze twee laagste risicoklassen behoort?
 - b) In welke ingrijpende nieuwe maatregelen wordt in uitvoering van artikel 167 van het Bodemdecreet van 27 oktober 2006 op korte, middellange en lange termijn voorzien om de landbouwgrondoppervlakten die tot deze twee laagste risicoklassen behoren significant terug te dringen? Graag een overzicht per termijn met inbegrip van de uitvoeringsstappen.
2. Volgens Statistiek Vlaanderen heeft de verstrenging van de verplichte erosiebestrijdingsmaatregelen voor landbouwers in 2016 ervoor gezorgd dat de landbouwgrondoppervlakte in de twee hoogste bodemerosie-risicoklassen (= 20 tot 25 & >25 ton bodemverlies per ha per jaar) dat jaar met de helft werd teruggedrongen. Tussen 2016 en 2019 is er volgens de gegevens van Statistiek Vlaanderen echter quasi geen verdere daling merkbaar in deze twee hoogste risicoklassen.
 - a) Hoe verklaart de minister het feit dat ondanks alle bodemerosie-bestrijdingsmaatregelen die in het verleden reeds door de Vlaamse Regering werden uitgevaardigd geen verdere significante daling van de landbouwgrondoppervlakte in deze twee hoogste risicoklassen meer werd bereikt tussen 2016 en 2019?
 - b) Uit de gegevens van Statistiek Vlaanderen blijkt dat er een duidelijk negatief verband bestaat tussen monocultuur van maïs (of andere minder diep of sterk wortelende gewassen) en bodemerosierisico op landbouwgronden.

Voorziet de minister in nieuwe of aanvullende maatregelen om in te grijpen in de teelten op landbouwgronden waar een ernstig risico op bodemerosie bestaat? Zo nee, waarom niet? Zo ja, welke dan en wanneer?
 - c) In welke ingrijpende nieuwe maatregelen wordt in uitvoering van artikel 167 van het Bodemdecreet van 27 oktober 2006 op korte, middellange en lange termijn voorzien om de landbouwgrondoppervlakten die tot deze twee hoogste risicoklassen behoren significant terug te dringen? Graag een overzicht per termijn met inbegrip van de uitvoeringsstappen.
3. Overeenkomstig artikel 170 van het Bodemdecreet van 27 oktober 2006 kunnen het Vlaamse Gewest, de provincies en de gemeenten sinds 1 januari 2018 om redenen van bodembescherming onroerende goederen verwerven door onteigening voor het algemeen nut.

Hebben deze overheidsinstanties sinds voormelde datum in Vlaanderen reeds onteigeningen voor het algemeen nut uitgevoerd in het kader van de beheersing van bodemerosierisico's? Zo nee, waarom blijft dit instrument tot op heden onbenut in de strijd tegen bodemerosie en is er in die optiek desgevallend geen een grondige evaluatie nodig van deze decretale bepaling? Zo ja, graag een overzicht per onteigenende instantie van het aantal ha (incl. vermelding van de gewestplan of RUP bestemming van de onteigende gronden) dat werd onteigend in het kader van de

beheersing van bodemerosierisico's en de gemeenten waar deze onteigeningen plaatsvonden?

Deze vraag werd gesteld aan de ministers Hilde Crevits (775), Zuhair Demir (956)

HILDE CREVITS

VICEMINISTER-PRESIDENT VAN DE VLAAMSE REGERING, VLAAMS MINISTER VAN ECONOMIE, INNOVATIE, WERK, SOCIALE ECONOMIE EN LANDBOUW

GECOÖRDINEERD ANTWOORD

op vraag nr. 775 van 26 augustus 2020

van **CARMEN RYHEUL**

1. Het erosiebeleid van de Vlaamse regering zet zowel in op verplichte maatregelen die van toepassing zijn op landbouwers die deelnemen aan areaalgebonden steunregelingen in het kader van het Europees Gemeenschappelijk Landbouwbeleid (GLB), als op het stimuleren van vrijwillige maatregelen. De maatregelen worden financieel ondersteund via directe steun, beheerovereenkomsten of agromilieumaatregelen, investeringssteun aan niet-productieve investeringen en het Erosiebesluit. Daarnaast omvat het erosiebeleid ook acties die gericht zijn op sensibilisering.

- a) De grootste reductie van het bodemerosierisico wordt bereikt via brongerichte maatregelen. Op landbouwpercelen omvatten deze maatregelen aangepaste teeltkeuzes, waarbij voor minder erosiegevoelige teelten wordt gekozen, of aangepaste teelttechnieken, zoals bijvoorbeeld niet-kerende bodembewerking, drempeltjes bij ruggenteelten en groenbedekkers. Landbouwers konden beheerovereenkomsten niet-kerende bodembewerking sluiten in de periode 2005-2013. Sinds 2018 zijn de laatste overeenkomsten afgelopen. Andere steunmaatregelen zijn voornamelijk effectgericht om de gevolgen van erosie op de omgeving (modderstromen, sedimentaanvoer naar waterlopen,...) te verminderen en hebben slechts een beperkte invloed op de daling van het erosierisico op de landbouwpercelen.

De grootste impact van het erosiebeleid op het erosierisico wordt bepaald door de verplichte erosiemaatregelen waaraan deelnemers aan areaalgebonden steunregelingen van het GLB zich onderwerpen. In de periode 2005-2013 golden enkel verplichtingen op de zeer sterk erosiegevoelige (paarse) percelen. Vanaf 2014 werden op de sterk erosiegevoelige (rode) percelen geleidelijk meer maatregelen opgelegd. In 2016 heeft de Vlaamse regering de GLB-randvoorwaarden erosie aanzienlijk verstrengd. Dit heeft geleid tot een sterke daling van het areaal landbouwpercelen in de hoogste erosierisicoklassen (> 20 ton/ha/jaar). Omdat de GLB-randvoorwaarden erosie enkel gericht zijn op de sterkst erosiegevoelige percelen is er weinig impact op het areaal percelen met een lager erosierisico (10-20 ton/ha/jaar).

Doordat landbouwers niet registreren welke maatregelen ze toepassen, kan er bij de berekening van de erosierisicoindicator geen rekening gehouden worden met vrijwillige inspanningen van landbouwer op erosiegevoelige percelen waar geen verplichte maatregelen gelden.

- b) Op basis van Artikel 167 van het Bodemdecreet van 27 oktober 2006 kunnen maatregelen vastgesteld worden ter bescherming van de bodem, die algemene bindende voorschriften inzake het gebruik van de bodem kunnen inhouden. Aan dit artikel zijn momenteel geen uitvoeringsbesluiten gekoppeld inzake erosiebestrijding en er zijn ook geen plannen om dit in de toekomst te doen. Een 'Expertengroep Erosie' werkt op dit moment aan de evaluatie van de erosiebestrijdingmaatregelen die deelnemers aan het GLB moeten naleven.

2. De indicator erosierisico werd berekend voor de periode 2008-2019 en houdt rekening met teeltkeuzes, gekend uit de perceelsregistratie, en teelttechnische erosiebestrijdingsmaatregelen, die worden ondersteund via beheerovereenkomsten voor landbouwers die zeer ambitieus willen zijn in het voorkomen van erosie of verplicht uitgevoerd in het kader van de randvoorwaarden erosie van het Gemeenschappelijk Landbouwbeleid. Het aanbieden van keuzemogelijkheden bij de invulling van de GLB-randvoorwaarden erosie biedt landbouwers flexibiliteit bij de toepassing van erosiebestrijdingsmaatregelen.
 - a) De verplichte maatregelen die opgelegd worden via de GLB-randvoorwaarden erosie, hebben de grootste impact op het erosierisico. Beheerovereenkomsten niet-kerende bodembewerking droegen hier ook aan bij, maar deze kunnen sinds 2014 niet meer gesloten worden. Dat de verplichte maatregelen ongewijzigd zijn sinds 2016 verklaart dat het erosierisico in de hoogste erosierisicoklassen niet verder gedaald is. Enkel wijzigingen in teeltkeuzes, een betere naleving van de randvoorwaarden erosie of een shift naar de maatregelen met de hoogste impact kunnen leiden tot een verdere daling van het erosierisico. Een mogelijke verhoging van de vrijwillige toepassing van teelttechnische maatregelen kan niet meegerekend worden in de indicator omdat hierover geen gegevens beschikbaar zijn. Het opnemen van erosiebestrijdingsmaatregelen in de individuele perceelsregistratie zou het voordeel bieden dat hier wel rekening mee gehouden kan worden, doch heeft als belangrijk nadeel een toename van de administratieve lasten voor de betrokken ondernemingen.
 - b) Gewassen die voor weinig bodembedekking zorgen, leiden tot een hoger bodemerosierisico. De verplichte maatregelen in het kader van de GLB-randvoorwaarden erosie zijn dan ook opgesteld in functie van de erosiegevoeligheid van de hoofdteelt.
 - c) Zie antwoord op vraag 1 b).
3. Onze administraties hebben geen zicht op alle door de provincies en gemeenten uitgevoerde dossiers van onteigeningen overeenkomstig artikel 170 van het Bodemdecreet van 27 oktober 2006.

De Vlaamse Overheid subsidieert lokale overheden via het Erosiebesluit, onder meer voor de aanleg van erosiebestrijdingswerken met het oog op beheersing van bodemerosie en de eventueel daarmee gepaard gaande modderoverlast. Het gaat daarbij om bufferende maatregelen zoals erosiepoelen, bufferbekkens en buffergrachten voor het afremmen en opvangen van afstromend water en sediment zodat overlast door modderstromen voorkomen worden. Het gaat dus niet om brongerichte maatregelen die bodemerosie op de percelen zelf moeten voorkomen. Eigenaars en gebruikers van de gronden waar deze bufferende maatregelen gelegen zijn, werken vrijwillig mee. De grondinname gebeurt meestal via recht van opstal, grondenruil of aankoop in der minne. Indien nodig, bijvoorbeeld bij grote overlast door modderstromen, kan de gemeente overgaan tot onteigening van de benodigde gronden. In het verleden is een dergelijke onteigening slechts sporadisch toegepast (o.a. in de gemeente Hoeselt, project Stijn Streuvelslaan) en dit volgens de oude procedures voor onteigening. Sinds de inwerkingtreding op 1 januari 2018 van het BVR tot uitvoering van het Vlaams Onteigeningsdecreet van 24 februari 2017, is dit nog niet toegepast in het kader van projecten gesubsidieerd via het Erosiebesluit. Dit kan verklaard worden doordat het hier gaat om bufferende maatregelen: buffering kan op meerdere plaatsen uitgevoerd worden, zowel bovenstrooms als meer stroomafwaarts. Indien eigenaar en/of gebruiker niet wensen mee te werken, kan in veel gevallen op het naastgelegen perceel getracht worden de maatregel aan te leggen. Evenwel, kan er in heel wat projecten geen samenwerking worden gevonden

met eigenaars/gebruikers. De keuze ligt dan bij de gemeente of er al dan niet tot onteigening wordt overgegaan. Deze stap wordt echter niet vaak gezet omwille van de vrees voor langdurige en kostelijke procedures, de beperkte of ontbreken van ervaring met het nieuwe onteigeningsbesluit, of om de samenwerking met eigenaars/gebruikers in andere projecten niet te compromitteren.